

УДК 371.4

Жуматаева А.С.

*педагогика илимдеринин кандидаты, доценттин м.а.,
И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети*

**МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮ МЕКЕМЕЛЕРИНДЕ ИНКЛЮЗИВДИК
БИЛИМ БЕРҮҮ: КОНКРЕТТҮҮ ЫКМАЛАРДЫ
ИШКЕ АШЫРУУ**

Жуматаева А.С.,

*кандидат педагогических наук, и.о.доцента
Кыргызский государственный университет имени И.Арабаева*

**ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
УЧРЕЖДЕНИЯХ: КОНКРЕТНЫЕ ПОДХОДЫ И ИХ РЕАЛИЗАЦИЯ**

Zhumatayeva A.S.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor M.A.,
Kyrgyz State University named after I. Arabyev*

**THE BIBLE TEACHES THAT THE BIBLE IS THE WORD OF GOD , AND THAT IT IS
THE INSPIRED WORD OF GOD**

Аннотация: Макалада мектепке чейинки билим берүү мекемелеринде инклюзивдүү билим берүүнүн принциптеринин жана ыкмаларынын теориялык жана практикалык аспектилери каралган. Макаланын негизги максаты инклюзивдүү билим берүү системасынын балдарга жана алардын социалдык өнүгүүсүнө тийгизген таасирин аныктоо жана инклюзивдүү билим берүүнүн практикалык аспектилери талдоо. Изилдөөнүн негизинде инклюзивдүү билим берүү өзгөчө билим берүү муктаждыктары бар балдарды жалпы билим берүү системасына интеграциялоого багытталгандыгы, ошондой эле ар бир баланын жеке өзгөчөлүктөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен билим берүү шарттарын түзүү маанилүү экени көрсөтүлгөн. Макалада инклюзивдүү билим берүүнүн негизги принциптери жана ыкмалары талданып, анын ичинде жекече мамиле, баланын өз алдынча ишмердүүлүгүн колдоо, дисциплиналар аралык мамиле жана үй-бүлө менен өнөктөштүк сыяктуу негизги аспектилер баяндалган. Мектепке чейинки билим берүү мекемелеринде инклюзивдүү практиканы ишке ашырууда мугалимдердин кесиптик квалификациясы, атайын жабдуулар менен камсыздоо жана ата-энелер менен тыгыз кызматташтык маанилүү ролду аткарат. Ошондой эле балдардын социалдык жана эмоционалдык өнүгүүсүн колдоо, оюнга негизделген билим берүү, индивидуалдуу окуу пландарын түзүү жана чакан топтордо иштешүү сыяктуу ыкмалардын ишке ашырылышы изилденген.

Түйүндүү сөздөр: инклюзивдик билим берүү, ыкмалар, принциптер, мектепке чейинки уюмдар, шарттар, балдарды интеграциялоо.

Аннотация. В данной статье исследуются теоретические и практические аспекты принципов и методов инклюзивного образования в дошкольных образовательных учреждениях. Основная цель исследования заключается в определении влияния инклюзивной образовательной системы на детей и их социальное развитие, а также в анализе практических аспектов инклюзивного образования. В результате исследования показано, что инклюзивное образование направлено на интеграцию детей с особыми образовательными потребностями в систему общего образования, а также на создание образовательных условий с учётом индивидуальных особенностей и возможностей каждого ребёнка. В статье рассматриваются основные принципы и методы инклюзивного образования, включая индивидуальный подход, поддержку самостоятельной деятельности ребёнка, междисциплинарный подход и партнёрство с семьёй. В реализации инклюзивной практики в дошкольных образовательных учреждениях важную роль играют профессиональная квалификация педагогов, обеспечение специальным оборудованием и тесное сотрудничество с родителями. Также исследуются методы поддержки социального и эмоционального развития детей, использование игрового подхода в обучении, разработка индивидуальных учебных планов и организация работы в микрогруппах.

Ключевые слова: инклюзивное образование, методы, принципы, дошкольные образовательные организации, условия, интеграция детей.

Abstract. This article explores the theoretical and practical aspects of the principles and methods of inclusive education in preschool educational

institutions. The main goal of the study is to determine the impact of the inclusive education system on children and their social development, as well as to analyze the practical aspects of inclusive education. The study shows that inclusive education is aimed at integrating children with special educational needs into the general education system, while creating educational conditions that take into account the individual characteristics and capabilities of each child. The article discusses the main principles and methods of inclusive education, including individual approach, support for the child's independent activity, interdisciplinary approach, and

partnership with the family. In implementing inclusive practices in preschool educational institutions, the professional qualifications of teachers, provision of special equipment, and close cooperation with parents play an important role. The methods for supporting children's social and emotional development, using play-based learning, developing individual educational plans, and working in micro-groups are also examined.

Key words: *inclusive education, methods, principles, pre-school organizations, conditions, the integration of children.*

Киришүү. Изилдөөнүн негизги максаты – мектепке чейинки билим берүү мекемелеринде инклюзивдүү билим берүүнүн принциптерин жана ыкмаларын изилдөө, ошондой эле инклюзивдүү билим берүү системасынын балдарга жана алардын социалдык өнүгүүсүнө тийгизген таасирин аныктоо.

Изилдөөдө төмөнкү илимий-изилдөө методдору пайдаланылды:

1. Теориялык анализ - изилдөөнүн теориялык негиздери мектепке чейинки инклюзивдүү билим берүүнүн негизги принциптери, анын ишке ашырылышы жана дүйнөлүк практикадагы тажрыйбаларга негизделген.

2. Психологиялык-педагогикалык талдоо - мектепке чейинки билим берүү уюмдарында инклюзивдүү билим берүүнүн натыйжалуулугун психологиялык жана педагогикалык аспектиден изилденди. Бул метод аркылуу инклюзивдүү билим берүү шарттарында балдардын өнүгүүсү, анын ичинде социалдык, эмоционалдык жана когнитивдик өнүгүүлөрү каралды.

3. Педагогикалык практикалык ыкмалардын сүрөттөлүшү - мектепке чейинки инклюзивдүү билим берүүнүн практикалык ыкмалары педагогикалык ишмердүүлүктө колдонулган ар кандай стратегияларды жана ыкмаларды камтыйт. Бул метод аркылуу инклюзивдүү билим берүүнү ишке ашыруунун практикалык ыкмалары сүрөттөлдү жана анын ар бирине ылайыкташтырылган иштер талданды.

Инклюзивдүү билим берүү - өзгөчө билим берүү муктаждыктарынын жана жеке мүмкүнчүлүктөрүнүн ар түрдүүлүгүн эске алуу менен бардык окуучулардын билим алууга бирдей мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу. Инклюзивдүү билим берүү жалпы билим берүүнү өзгөртүүгө багытталган, ар бир баланын билим берүү муктаждыктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен ар кандай балдарга билим берүү шарттарын өзгөртүү. Атайын билим берүү муктаждыктары бар балдарды мектепке чейинки билим берүү мекемесинин билим берүү процессине киргизүү биринчи кезекте чоңдордун балдарга болгон көз карашын өзгөртөт. Мындай ыкма менен педагогика инклюзивдүү болот, анткени балдардын жеке өзгөчөлүктөрүн эске алган билим берүү билим берүү процессин уюштуруунун жаңы формаларын жана ыкмаларын түзүүнү талап кылат [2, 123].

Инклюзивдүү билим берүү - жалпы билим берүү системасында ар бир баланын жеке өзгөчөлүктөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен, бардык окуучулар үчүн бирдей билим алуу шарттарын түзүүгө багытталган негизги билим берүү философиясы. Анын негизги максаты - атайын билим берүү муктаждыктары бар балдарды жалпы билим берүү системасына интеграциялоо, жана ар бир окуучуга толук мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуу. Инклюзиянын негизинде балдар өздөрүнүн жеке муктаждыктарына жана мүмкүнчүлүктөрүнө карата иштелип чыккан билим берүү ыкмалары менен камсыз болушат [6, 128].

"Инклюзия" термини 1994-жылы өзгөчө муктаждыктары бар адамдардын билим берүү чөйрөсүндөгү принциптер, саясат жана практикалык ишмердүүлүк жөнүндөгү Саламанка декларациясы тарабынан киргизилген. Инклюзия ар бир баланын билим берүү

процессине катышуусу менен алектенет, ал ар бир инсандын жөндөмдүүлүгүн эске алган, жеке билим берүү муктаждыктарын канааттандырган, аны коштоп жүрүү шарттарын камсыз кылган белгилүү бир билим берүү программасын колдонот [3, 17-б.].

Билим берүү процессинде мындай ыкмаларды өнүктүрүүнүн негизи катары - белгилүү эл аралык укуктук актылар: конкреттүү декларациялар жана конвенциялар, ошондой эле КРдин мыйзамдарынын иштелип чыккан заманбап нормативдик-укуктук актылары алынарын айтуу керек. Алар белгилүү бир өзгөчөлүктөрү бар адамдарга (физикалык, психологиялык, акыл-эс жана башка) карата мамилени өнүктүрүүнүн конкреттүү багыттарын аныктайт.

Мектепке чейинки инклюзивдик билим берүүнүн принциптери:

1. Жекече мамиле кылуу принциби.
2. Баланын өз алдынча ишмердүүлүгүн колдоо принциби.
3. Билим берүү процессине бардык катышуучуларды активдүү катыштыруу принциби.
4. Дисциплиналар аралык мамиле принциби.
5. Окутуу жана тарбиялоо процесстерин уюштуруудагы вариативдүүлүк принциби.
6. Үй-бүлө менен өнөктөштүк принциби.
7. Бала бакчанын билим берүү моделинин динамикалык өнүгүү принциби [8, 89].

Балдар бакчасынын тобунда инклюзивдик процессти куруу комплекстүү, ырааттуу жана этап-этабы менен жүргүзүлүүчү иш-аракеттерди камтыйт. Ал ар бир баланын жеке өнүгүү өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, алардын толук кандуу социалдашуу жана билим алуу мүмкүнчүлүктөрүн камсыз кылууга багытталат.

1. Инклюзивдүү топтогу балдардын жеке өнүгүү өзгөчөлүктөрүн диагностикалоо, топтогу жүрүм-турумун байкоо, ата-энелердин маектешүүсү, сурамжылоосу.

2. Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдарды окутуу үчүн алардын психофизикалык өнүгүүсүнүн өзгөчөлүктөрүн, жеке мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен, алардын өнүгүү бузулууларын коррекциялоону жана социалдык адаптацияны камсыз кылуу үчүн ылайыкташтырылган билим берүү программасын түзүү; конкреттүү окуучунун өзгөчөлүгүн жана билим берүү муктаждыктарын эске алуу менен анын мазмунун индивидуалдаштыруунун негизинде билим берүү программасынын өздөштүрүлүшүн камсыз кылуучу жеке окуу планын түзүү [6, 128].

3. Балдардын инклюзивдүү топтун шартында биргелешип жашоосун уюштуруу: Инклюзивдүү билим берүүнүн мазмуну ар кандай формаларда ишке ашырылат жана бул процесс балдардын жеке мүмкүнчүлүктөрүнө жана муктаждыктарына ылайыкталып, алардын социалдык жана когнитивдик өнүгүүсүн колдойт. Бул формалар балдарга инклюзивдүү билим берүү шарттарын түзүүдө маанилүү роль ойнойт:

- Жекече сабактар баланын мүмкүнчүлүктөрүнө ылайык анын функционалдык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүгө жана колдоого багытталган.

- Балдардын оюн, долбоордук жана изилдөө ишмердүүлүгүн уюштуруу аркылуу өз ара аракеттенүүсү үчүн микротоптор.

- Балдардын ишмердүүлүгүн уюштуруунун фронталдык формаларын өткөрүү сунушталат - балдар жана чоңдор өзгөчө тынч, ишенимдүү атмосферада чогуу ойногон атайын уюштурулган сабак.

- Балдар-ата-энелер топтору - балдар жана ата-энелер үчүн комплекстүү сабактар, анын ичинде психолог, логопед, дефектолог, музыкалык жетекчи сыяктуу адистер алып барган оюндар, чыгармачылык сабактар, музыкалык сабактар.

- Майрамдар, экскурсиялар, конкурстар, дем алыш күндөрү жөө жүрүштөр позитивдүү эмоционалдык маанай жаратат, балдарды жана чоңдорду бириктирет, топтун жана бүткүл бала бакчанын маанилүү ритуалы болуп саналат [5, 160].

Мектепке чейинки билим берүү мекемесинде инклюзивдик практиканы ийгиликтүү ишке ашыруу шарттары:

Билим берүү ишмердүүлүгүнө кирген бардык балдар: өнүгүүдө оң динамиканы көрсөтүшөт; балдар тобуна ыңгайлашып, кабыл алынып, билим берүү мекемесине каалоо менен барышат; билим берүү программасын өздөштүрүүдө жардам жана колдоо алышат.

Балдардын ата-энелери: баланын өнүгүү келечегин, ошондой эле баланын билим берүү чөйрөсүнө кирүү процессинде алардын алдында турган актуалдуу милдеттерди жана жоопкерчиликти түшүнүшөт; балдарынын окуу жана өнүгүү процессине толук кандуу катышат; баланын мектепке чейинки билим берүү уюмунда болуу режими жөнүндө маалымат алышат жана колдошот; "өзгөчө баланын" үй-бүлөсүнө, тарбиячыларга, психологиялык-педагогикалык коштоо боюнча адистерге карата кызматташуунун активдүү позициясын ээлешет.

Психологиялык-педагогикалык колдоо көрсөтүүчү педагогикалык адистер:

- инклюзивдик практиканы ишке ашырышат, кесиптик тажрыйбасын, окутуунун инновациялык ыкмаларын колдонушат, жеке билим берүү пландарын иштеп чыгууга жана ишке ашырууга катышат;

- ата-энелер, психологиялык-педагогикалык колдоо көрсөтүүчү адистер менен натыйжалуу өз ара аракеттенишет;

- кесиптик ишмердүүлүгүн жүзөгө ашырууда оң мотивацияга ээ;

- билим берүү мекемесинин ичинде да, анын сыртында да мүмкүн болгон ресурстар жөнүндө маалыматка ээ жана кесиптик ишмердүүлүгүндө колдонушат.

Инклюзивдик билим берүүнү киргизүүгө катышуучулар туш болгон көйгөйлөр бар: психолог-педагогдор дароо эле окутуунун бул формасы үчүн талап кылынган кесиптик ролдорго жооп бере алышпайт, бул болсо өзгөчө муктаждыктарга ээ балдарга туура билим берүү шарттарын түзүүдө тоскоол болот. Алар бир нече этаптан өтүшөт: ачык же жашыруун каршылыктан баштап, пассивдүү, андан кийин болуп жаткан нерсени активдүү кабыл алууга өтүшөт; дени сак балдардын ата-энелери кээде топто "өзгөчө" балдардын болушу алардын баласынын өнүгүүсүн кечендетиши мүмкүн деп кооптонушат. Типтүү эмес балдарга тентуштарынын мамилеси чондордун бекем позициясынын жана жалпысынан топтогу климаттын болушунан түздөн-түз көз каранды.

Инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүүдө психологиялык фактор да маанилүү, чондордун өзгөчө муктаждыктары бар балдарга болгон мамилесин "кайра куруу" керек, атап айтканда: – педагогдордун мындай балдарга болгон мамилесинин психологиясын өзгөртүү талап кылынат, анткени көпчүлүк учурда педагогикалык кадрлар мындай балдарды окутууга дайыма эле даяр боло бербейт. Педагогдун квалификациясын жогорулатууну, бул багытта кошумча кайра даярдоо курстарынан өтүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу зарыл; инклюзивдик билим берүү маселеси боюнча калктын маалымдуулугун жогорулатуу керек; коомдун өнүгүүсүндө же билим берүү кызматтарын алууда кандайдыр бир чектөөсү бар адамдарга карата терс мамилеси көбүнчө алардын үйдө же атайын окуу жайларында окуусуна алып келет; билим берүү процессинин тоскоолдуксуз өтүшү үчүн билим берүү мекемелерин тиешелүү техникалык жабдуулар менен камсыз кылуу зарыл; иш жүзүндө көбүнчө өнүгүү өзгөчөлүктөрү бар балдардын муктаждыктарын толук эске алган көтөргүчтөр, атайын пандустар, дааратканалар, жуунткучтар жок [10, 556-б.].

Мектепке чейинки билим берүү уюмдарында инклюзивдүү билим берүүнү ишке ашыруу - бул социалдык адаптация, жеке мүмкүнчүлүктөрдү жана муктаждыктарды эске алуу менен балдардын өз ара мамилелерин, ой жүгүртүүсүн, эмоционалдык жана когнитивдик өнүгүүсүн камсыз кылуу үчүн маанилүү аспект. Ар бир бала өзүнүн муктаждыктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алып билим алууга тийиш. Бул багытта педагогикалык иштин негизинде бир катар ыкмаларды колдонууга болот [9, 107].

1. *Жеке окутуу жана көзөмөлдөө ыкмасы.* Мектепке чейинки инклюзивдүү билим берүү процессинде баланын жеке мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу жана анын билим алуу стилин аныктоо маанилүү. Жеке окутуу ыкмасы аркылуу, педагог баланын өзгөчөлүктөрүнө ылайык иш жүргүзүп, анын мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө багытталган иш-чараларды сунуштайт.

Ишке ашыруу ыкмасы:

- Балдардын өзгөчө муктаждыктарын аныктоо үчүн биринчи кезекте диагностикалуу баа берүү жүргүзүлөт. Мында, балдардын физикалык, психологиялык жана интеллектуалдык өнүгүү деңгээли бааланат.
- Ар бир баланын жеке окуу планы түзүлүп, анда анын өнүгүү зонасына ылайык келүүчү стратегиялар аныкталат.
- Бул ыкма баланын өз алдынча иштөөсүн жана эмгек процессиндеги көзөмөлдү жогорулатууга багытталган.

2. *Топтордун жана микротоптордун иштеши.* Инклюзивдүү билим берүүнүн дагы бир маанилүү ыкмасы - балдарды микротоптордо окутуу. Бул ыкма балдардын социалдык жана эмоциялык өнүгүшүнө шарт түзүп, алардын бири-бирине жардам берип, иш алып баруусуна өбөлгө түзөт. Микротоптордо балдар бири-бирине колдоо көрсөтүп, жеке жана топтук ишмердүүлүк аркылуу өз ара байланыштарды өнүктүрүшөт.

Ишке ашыруу ыкмасы:

- Педагог балдар арасында микротопторду уюштуруп, топтук иштерди өткөрөт. Ар бир бала өзүнүн жеке жөндөмдүүлүгүн топто көрсөтүп, топтун жалпы максатына жете алат.
- Микротоптордо иш алып баруу аркылуу инклюзивдик принциптерди ишке ашыруу мүмкүнчүлүгү жогорулайт, анткени бул балдардын өз ара мамилесин жакшыртууга, пикир алышууга жана жардам көрсөтүүгө жол ачат.

3. *Оюнга негизделген билим берүү.* Мектепке чейинки курактагы балдардын негизги ишмердүүлүгү – оюн. Инклюзивдүү билим берүүдө балдардын оюнга кызыгуусу жана ага негизделген иш-чаралар маанилүү орунду ээлейт. Оюн балдарга өзүн көрсөтүүгө, жаңы билимдерди алуу үчүн ийкемдүү шарттарды түзүүгө жана социалдык көндүмдөрдү өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет. Оюн процесси балдардын бардык мүмкүнчүлүктөрүн жана муктаждыктарын эске алуу менен курулат.

Ишке ашыруу ыкмасы:

- Оюнга негизделген иш-аракеттерди уюштуруу аркылуу балдар өзүнүн жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен өнүгүшөт.
- Педагог ар бир баланын жеке тарбияланышы үчүн креативдүү жана ийкемдүү оюндар, ролдорду аткаруу, музыкалык жана чыгармачылык иштерди колдонууну сунуштайт.
- Оюндар аркылуу балдардын өз ара аракеттенүүсү жана социалдык компетенциялары жакшырат.

4. *Дисциплиналар аралык мамиле жана координация.* Инклюзивдүү билим берүүнү ишке ашыруу үчүн балдар менен ар кандай адистердин - психологдун, логопеддин, дефектологдун, педагогдордун – биргелешип иштеши өтө маанилүү. Транспредметтик интеграция мектепке чейинки билим берүү чөйрөлөрүнүн мазмунун бир бүтүнгө бириктирүүнү билдирет, ал өзүнө предметтер аралык интеграцияны, ошондой эле кошумча билим берүүнү камтыйт. Бул учурда, талдоо предмети болуп ар кандай дисциплиналарында камтылган маалымат болгон көп пландуу объекттер саналат. Мындай таанымдын жүрүшүндө бардык психикалык процесстер, анын ичинде бардык анализаторлор (көрүү, угуу, тийүү, жыт сезүү, тактилдик - кыймылдоо) тартылат, бул баланын курчап турган чындыкты билүүсүндө шарттуу байланыштардын калыптанышынын бекемдигин камсыз кылат [1, 91].

Ишке ашыруу ыкмасы:

- Педагогдордун жана башка адистердин (психолог, логопед, дефектолог) арасында тыгыз кызматташтык орнотулуп, баланын бардык муктаждыктары эске алынат.
- Педагог жана адистер баланын индивидуалдуу жетишкендиктерин жана кемчиликтерин баалап, тиешелүү иштерди координациялайт.
- Координацияланган иштер аркылуу инклюзивдүү билим берүүнүн ыкмалары ийгиликтүү ишке ашырылат.

5. *Ата-энелер менен кызматташтык.* Инклюзивдүү билим берүү процессинин ийгиликтүү ишке ашуусунда ата-энелердин катышуусу өтө маанилүү. Мектепке чейинки билим берүү процесси тарбиялануучунун жеке өзгөчөлүктөрүн, кызыкчылыктарын, мүнөзүн ишке ашыруу үчүн шарттарды түзүүдө өнүгүп келе жаткан мүнөзү менен айырмаланат. Үй-бүлө менен байланышуу, ата-энелердин тарбиялоого, инклюзивдик билим берүүгө катышуусу, маалыматтын жеткиликтүүлүгү, коом менен өз ара аракеттенүү тарбия иштерин уюштурууда оң натыйжа берет [4,137]. Тилекке каршы, майыптыгы бар балдардын үй-бүлөлөрү көбүнчө адистештирилген билим берүү кызматтарынын жана ресурстарынын жетишсиздигине туш болушат. Адистер мындай учурда ассистивдик (көмөкчү) технологиялар чоң жардамга келээрин айтышат. Бул технологиянын ролун жана майыптыгы бар балдардын билим алуусуна бирдей мүмкүнчүлүктөрдү түзүүгө кошкон салымы тууралуу Б.Абдылдабековдун “Майыптыгы бар балдарды окутууда ассистивдик технологиялардын ролу: бирдей мүмкүнчүлүккө карай жол” аттуу макаласынан кенен таанышууга болот [11].

Ишке ашыруу ыкмасы:

- Педагогдор жана адистер ата-энелер менен тыгыз байланышта болуп, балдардын муктаждыктарына ылайык үй шартында дагы тиешелүү иштерди жүргүзүүгө жардам беришет.
- Ата-энелердин билим берүү процессине катышуусу аларга өз балдарынын муктаждыктары жана мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө жакшы түшүнүк берет.
- Бул өз ара кызматташтык, баланын жалпы өнүгүүсүнө жакшы таасир этет.

6. *Эмоционалдык жана социалдык колдоо.*

Инклюзивдүү билим берүүнүн бир бөлүгү - балдардын эмоционалдык жана социалдык өнүгүүсүн колдоо. Балдар өз ара мамилелерде жана социалдык кырдаалдарда кандай тажрыйбаларды алса, алардын келечектеги коомдук ордун туура түзүү мүмкүнчүлүктөрү жогорулайт.

Ишке ашыруу ыкмасы:

- Социалдык адаптацияны жеңилдетүү үчүн педагогикалык иштөөнүн негизинде эмоционалдык тренингдер жана оюндар уюштурулат.
- Педагогдор балдардын өз ара пикир алышуусун колдоп, аларга топто иштөө жана жаңы адамдар менен байланыш түзүү мүмкүнчүлүгүн түзүшөт.

Санариптик трансформациянын да инклюзивдик билим берүүдө ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын жана майыптыгы бар адамдардын жашоосунда өзгөчө жардам берерин унутпашыбыз керек [12].

Жыйынтыктап айтканда, инклюзивдүү билим берүү окутуудагы ар кандай муктаждыктарды канааттандыруу үчүн ийкемдүү жана аны ишке ашыруунун натыйжасында өзгөчө муктаждыктары бар балдарга гана эмес бардык балдарга пайдалуу болот.

Адабияттар:

1. Адылбек кызы Г. Стратегии дифференцированного и интегрированного обучения в подготовке будущих учителей к воспитательной работе / Адылбек кызы Г., А.С. Жуматаева // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. – Б., 2023. – №3. – С. 89-96.

2. Богданова Ю.З. Об изменении традиций воспитательной работы в вузе / Ю.З. Богданова // Гуманитарные и социальные науки. – Б., 2018. – №6. – С. 321 – 329.
3. Воронич Е.А. Сущность инклюзивного подхода в образовании / Е.А. Воронич // Периодический журнал научных трудов «Фэн-наука». – Б., 2013. – №1 (16). С. 17-20.
4. Жуматаева А.С. Заманбап мектепке чейинки билим берүү мекемесиндеги тарбия иштеринин методдору / А.С. Жуматаева, Б.Ж. Назарбекова, П.М Мураталиева // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына – Б., 2024. – №3 (119). – С. 136-139.
5. Солодянкина О.В. Организация воспитательной работы в классе / О.В. Солодянкина. – Москва: Педагогический поиск, 2000. – 160 с.
6. Мамбетакунов Э. Педагогикалык изилдөөнүн методологиясы жана технологиясы / Э. Мамбетакунов. – Бишкек: Техник ББ, 2015. – 128-б.
8. Инклюзивное образование: история и современность / Москва: Педагогический университет «Первое сентября», 2013.
9. Разработка и реализация индивидуальной образовательной программы для детей с ограниченными возможностями здоровья в начальной школе. Методические рекомендации для учителей начальной школы. Под редакцией Е.В. Самсоновой. – Москва: МГППУ, 2012.
10. Лысенко Н.А. Реализация инклюзивного образования в практике современного ДООУ / Н.А. Лысенко // Международный студенческий научный вестник. М., 2015. – №5. – С. 555-556.
11. Абдылдабеков Б. Майыптыгы бар балдарды окутууда ассистивдик технологиялардын ролу: бирдей мүмкүнчүлүккө карай жол / Б.Абдылдабеков // Эл агартуу. – Б., 2024. – №1. – С. 50-53
12. Шатманова М.А. Санарип трансформация процессинде инклюзивдик билим берүүнүн учурдагы абалын аныктоо / М.А. Шатманова // Эл агартуу. – Б., 2022. – №5-6. – С. 55-59